

LÕIKUSTÄNUPÜHA AD 2021

Jh 6:23–35 (5Ms 26:1–11; Hb 13:15–16 või Fl 4:4–9)

23 Tibeeriasest tuli veel teisi paate selle paiga lähedale, kus nad olid söönud Issanda õnnistatud leiba.

24 Kui siis rahvahulk nägi, et seal ei olnud ei Jeesust ega Ta jüngreid, astusid nad paatidesse ning tulid Jeesust otsides Kapernauma.

25 Ja kui nad leidsid Ta teiselt poolt järve, ütlesid nad Talle: «Rabi, millal Sa siia said?»

26 Jeesus vastas neile: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, te ei otsi mind mitte sellepärast, et te nägite tunnustähti, vaid et te sõite leiba ja teie kõhud said täis.

27 Ärge nõutage rooga, mis hävib, vaid rooga, mis püsib igaveseks eluks. Seda annab teile Inimese Poeg, sest Teda on Jumal Isa pitseriga kinnitanud.»

28 Siis nad ütlesid Talle: «Mida me peame ette võtma, et teha Jumala tegusid?»

29 Jeesus vastas: «See ongi Jumala tegu, et te usute Temasse, kelle Ta on läkitanud.»

30 Siis nad ütlesid Talle: «Mis tunnustähe Sa siis teed, et me näeksime ja võiksime sind uskuda? Mida Sa teed?»

31 Meie esiisad sõid kõrbes mannat, nõnda nagu on kirjutatud: Ta andis neile süüa leiba taevast.»

32 Siis ütles Jeesus neile: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, ei andnud Mooses teile leiba taevast, vaid minu Isa annab teile tõelist leiba taevast.

33 Sest Jumala leib on see, kes tuleb taevast alla ja annab maailmale elu.»

34 Siis nad ütlesid Talle: «Issand, anna meile alati seda leiba!»

35 Jeesus ütles neile: «Mina olen eluleib. Kes minu juurde tuleb, see ei nälg iialgi, ja kes minusse usub, see ei janune enam iialgi.»

Sissejuhatus

Kiriku pärimuse järgi on neljanda evangeeliumi autoriks apostel Johannes, keda evangeeliumis endas nimetatakse «jüngriks, keda Jeesus armastas». Johannes pärines Galileast Betsaidast, ta oli Sebedeuse ja Saloome poeg ning apostel Jaakobus Vanema vend. Pärimuse järgi elas ta ainsana Jeesuse kaheteistkümnest apostlist kõrge vanaduseni ning suri loomulikku surma.

Evangeeliumi lõpul sõnastab autor ühemõtteliselt oma kirjatöö eesmärgi: «Jeesus tegi jüngrite ees veel palju muid tunnustähti, mida ei ole sellesse raamatusse kirja pandud, aga need on kirja pandud, et te usuksite, et Jeesus on Kristus, Jumal Poeg, ja et teil uskudes oleks elu Tema nimes.» (Jh 20:30j) Kirikuisad järeldavad sellest, et Johannese evangeelium on kirjutatud aasta 100 paiku¹, tükk aega pärast kolme esimest

---

¹ Uuemas kirjanduses on mitmeid autoreid, kes on Johannese evangeeliumi arvatava kirjutamisaja nihutanud märksa varasemaks, ajavahemikku aastast 40 kuni aastani 60.

evangeeliumi, mida autor tundis ja mida ta pidas vajalikuks täiendada eeskätt õpetuslikult seisukohalt.

Erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist, mis põhiosas keskenduvad Jeesuse avaliku tegevuse viimasele aastale ning kujutavad seda jätkuva teekonnana Galileast Jeruusalemma, kus «viiakse lõpule kõik see, mis prohvetid on kirjutanud Inimese Pojast» (Lk 18:31), kõneleb Johannes kolmest erinevast korrast, mil Jeesus Galileast Jeruusalemma rändas, ning kuigi on mitmeid teiste evangeeliumidega kattuvaid jutustusi, on umbes üheksa kümnendikku Johannese evangeeliumis esitatud materjalist selline, mida ei leia ülejäänud kolmest.

Laias laastus jaguneb Johannese evangeelium kaheks suureks osaks, mida võiks pealkirjastada kui «Jeesus ja maailm» (Jh 1:19–12:36) ning «Jeesus ja Tema jüngrid» (Jh 13:1–21:25). Esimese osa raamistuseks on ühelt poolt üldine sissejuhatus kogu evangeeliumile (Jh 1:1–18) ning teiselt poolt pessimistlik kokkuvõte (Jh 12:37–50), milles tõdetakse, et «ehkki Jeesus oli nende silma all teinud nii suuri tunnustähti, ei uskunud nad siiski Temasse» (Jh 12:37).

Evangeeliumi keskseks teoloogiliseks teemaks on Selle tulemine, «kes tuleb ülalt» ja «on üle kõikide» (Jh 3:31) ning kes, olles «pärit Jumala juurest», «läheb tagasi Jumala juurde» (Jh 13:3). Just siin vastanduvad teravalt [vaenulik] maailm ja Jeesuse jüngrid, kusjuures tolle vaenuliku, jumalatu maailma esindajateks on paraku eeskätt need, kes peaksid olema Jumala omad ja kelle süü on seetõttu märksa rängem kui nende oma, kes on sündinud [vaimulikult] pimedana.² Evangeeliumi proloogis väljendatakse seda sõnadega: «Ta tuli omade keskele, ent omad ei võtnud Teda vastu.» (Jh 1:11)

Vastandiks on need, kes Ta vastu võtavad – neile «andis Ta meelevalla saada Jumala lasteks» (Jh 1:12). Nagu Jumala igavene Sõna sai lihaks, sündides inimesena siia maailma, nii sünnivad Temas need, kes «usuvad Tema nimesse», igaveseks eluks. Jumala Poeg on tulnud alla maa peale (vrd nt Jh 6:33), et maapealsed võiksid Temas saada ülendatud taevasse. Temas on «taevas avatud» (vrd Jh 1:51) ning pärast oma ülestõusmist on Jeesus läinud taevasse, Isa juurde, tagasi, et seal omadele aset valmistada (Jh 14:2).

Kiriku traditsioon näeb Johannese evangeeliumi ka väga sakramentaalse tekstina: selle keskmes on algusest lõpuni nii ristimine kui armulaud³, millele lisandub jüngritele pattudest lahtimõistmise meelevalla andmine pärast Jeesuse ülestõusmist (Jh 20:22j).

---

² Vrd Jh 9:41: «Kui te oleksite pimedad, ei oleks teil pattu. Aga et te nüüd ütlete: «Meie näeme», siis jääb teie patt teile.»

³ Kuigi Johannese evangeelium ei too erinevalt kolmest esimesest evangeeliumist meieni Püha Öhtusöömaaja kirjeldust.

Vähemalt analoogiana tuletab Johannese evangeeliumi ülesehitus meelde ka vanakirikliku jumalateenistuse jagunemist katekuumenite ja usklike missaks.⁴ Esimese osa kõrgpunktiks oleks sellise vaatlusviisi puhul pimedana sündinu tervendamine (Jh 9) kui ettevalmistus ristimiseks ning Laatsaruse ülesäratamine surnuist (Jh 11) kui ristimise võrdpilt, mille kommentaariks sobivad Jeesuse poolt veidi hiljem öeldud sõnad: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, kui nisuiua ei lange maasse ega sure, siis see jääb üksi, aga kui see sureb, siis see kannab palju vilja. Kes oma elu armastab, see kaotab selle, ja kes oma elu vihkab selles maailmas, see hoiab selle igaveseks eluks. Kes tahab mind teenida, peab järgnema mulle, ja kus olen mina, sinna saab ka mu teenija.» (Jh 12:24–26) Evangeeliumi teine osa – usklike missa võrdpildina – keskendub viimasel õhtusöömaajal kõneldule ja toimunule, risti ja ülestõusmise müsteeriumile ning uuele elule, mis ulatub ajast igavikku (vrd Jh 21:22j).

Igal juhul tuleb Johannese evangeeliumi lugedes ja tõlgendades pidada meeles ühelt poolt pidevat vastuolu Jeesuse ja Tema omade ning vaenuliku, jumalatu maailma vahel, ning teiselt poolt seda, et evangeeliumis avalduvad usutõed Jeesuse, Jumala lihaksaanud Sõna kohta kõnelevad samaaegselt ka nendest, kes nagu Temagi «ei ole sündinud verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13).

Keelelisi märkuseid

Tibeeriasest – ἐκ Τιβεραίαςδος – Τιβεραίας – Tibeerias – on nelivürst Heroodes Antipase poolt aasta 20 paiku rajatud ja keiser Tiberiuse (valitses aastail 14–37) auks nimetatud esialgu peamiselt mittejuutidest, hiljem segaelanikkonnaga linn, mille Antipas tegi oma Galilea-valduste pealinnaks. Juudi pärimus samastab Tibeeriae Joosua 19:35 mainitud Rakkatiga (Ῥακατῆ).

Issanda – τοῦ κυρίου – sõna κύριος on Uues Testamendis enamasti Jumalale (ja Kristusele) reserveeritud tiitel, algses tähenduses «peremees», «omanik», «isand», «valitseja».

Õnnistatud – εὐχαριστήσαντος – sõna εὐχαριστέω koosneb head tähistavast mäarsõnast εὖ ja verbist χαρίζομαι – «[kellelegi] head meelt valmistama», «heatahtlik olema», «armuline olema» – ning tähendab eeskätt «tänamata», «tänu tooma».⁵

Leiba – τὸν ἄρτον – sõna ἄρτος võib tähendada nii konkreetset «leib» kui ka üleüldiselt «toit», «toidus».

Rahvahulk – ὁ ὄχλος – sõna ὄχλος tähistab enamasti suuremat, juhuslikku rahvahulka, vahel ka halvustavas tähenduses («rahvamass», «pööbel»).

⁴ See seletaks ka – arkaandistsipliini silmas pidades –, miks Johannes ei kirjelda Püha Õhtusöömaaga.

⁵ Selle sõna liturgilist kasutust arvestades võib tõlkida ka «tänu ohverdama». On ilmselge, et evangelist Johannes ja tema lugejad pidid nägema siin seost armulauaga ehk *euharistiaga*. – 1968. aasta piiblitõlkes: «kus nad olid leiba söönud, kui Issand oli Jumalat tänanud».

Jeesust – nimi Ἰησοῦς tuleneb heebrea nimest יהוה ja tähendab «JHWH on pääste», «JHWH päästab».

Jüngerid – οἱ μαθηταὶ – sõna μαθητής – «jünger», «õpilane» – tuleneb verbist μανθάνω – «õppima», «teadmisi omandama».

Otsides – ζητοῦντες – sõna ζητέω tähendab «otsima», «taotlema», «nõudma», «nõudlema».

Kapernauma – εἰς Καφαρναοὺμ – nimi Καφαρναοὺμ tuleneb tõenäoliselt heebrea sõnadest כפרנא – «küla», «asupaik», «varjupaik» – ja נחמא – «lohutuse», «troost», «kaastunne» –, niisiis võiks seda tõlkida kui «lohutuse paik».

Leidsid – εὐρόντες – sõna εὐρίσκω tähistab eeskätt taolist leidmist, millele ei eelne otsimine, vaid mis pigem sünnib ootamatult, hea õnne peale.

Järve – τῆς θαλάσσης – sõna θάλασσα tuleneb tõenäoliselt sõnast ἄλς – «sool» – ja tähendab eeskätt «meri», kuigi võib tähistada ka järve⁶. Isegi ilma määrava artiklita võib sõna θάλασσα tähistada ka konkreetset merd, eeskätt Vahemerd ja Punast merd.⁷

Rabi – sõna ῥαββί tuleneb suursugusust ja tähtsust tähistavast heebrea sõnast רב ning kujutab endast eeskätt õpetlaste kõnetamisel kasutatavat austavat tiitlit.

Tõesti, tõesti, ma ütlen teile – ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν – sõna ἀμὴν tuleneb heebrea sõnast אמן – «aamen», «tõesti», «sündigu nõnda».⁸

Tunnustähti – σημεῖα – sõna σημεῖον – «tunnustäht», «imetegu» – tuleneb sõnast σήμα – «märk», «tähis».⁹

Nõutage – ἐργάζεσθε – sõna ἐργάζομαι tähendab «[millegi nimel/millegi saavutamiseks/soetamiseks] tööd tegema/vaeva nägema».¹⁰

Mis hävib – τὴν ἀπολλυμένην – sõna ἀπόλλυμι tähendab «hävitama», «purustama»,

⁶ Vastupidiselt sõnale λίμνη, mille esmaseks tähenduseks on «järv», ent mis võib tähistada ka merd.

⁷ Johannes võibki siin – paasapüha kontekstis – vähemalt kaudselt vihjata viimasele (vt lähemalt sisulist analüüsi). – 1968. aasta piiblitõlkes: «mere».

⁸ On oluline tähele panna, et Jeesus ei oota mitte kuulajate «aamenit» kinnitusena oma sõnade tõesusele, vaid alustab olulisi sõnavõtte ise «aameniga», nõnda nii oma sõnade tõesust kinnitades kui oma jumalikku meeleva demonstreerides.

⁹ Siit on pärit ka märgiteadust tähistav sõna «semiootika».

¹⁰ Sõna «nõutama», mille tähenduseks Eesti keele seletav sõnaraamat annab «hankima», «muretsema», «soetama», ei ole päris adekvaatne tõlkevaste, nagu ka mitte 1968. aasta piiblitõlke «hankima». Sõnasõnalise tõlke on püüdnud teha Fanny de Sivers Neo-Vulgata vahendusel: «Tehke tööd, mitte toidu eest, mis rikneb, vaid toidu eest, mis püsib igaveseks eluks.» (Alguses oli Sõna. Tallinn 2000. Lk 29)

«ära kaotama», «tapma», «hukkama», «laostama». Originaalis on tegemist meediumi partitsiibiga, mida võiks veidi parafrasides tõlkida ka: «iseennast hävitavat».

Mis püsib – τὴν μένουσαν – sõna μένω tähendab «viibima», «paigale jääma», aga ka «püsima [jääma]», «vastu pidama».

Igaveseks eluks – εἰς ζωὴν αἰώνιον – sõna αἰώνιος kasutatakse eeskätt ilma alguse ja lõputa olemise kohta, ent see võib tähistada ka ajastut kui teatud terviklikku (ja enamasti inimlikult mõõtmatu) ajavahemikku. Sõna ζωή tähistab elu ja elus olemist pigem abstraktselt, erinevalt sõnast βίος, mis tähistab enamasti konkreetselt kellegi [elatud] elu (Uues Testamendis sageli ka elatist ja eluhüvesid).¹¹

Ette võtma – ποιῶμεν – «peaksime tegema», «võiksime teha», «saaksime teha». Sõna ποιέω tähendab «tegema», «teostama», ka «looma».¹²

Teha...tegid – ἐργαζόμεθα τὰ ἔργα – vt ülal sõna ἐργάζομαι kohta öeldut. Sõna ἔργον tähendab «tegevus», «ettevõtmine», «töö», «[teatava töö teostamiseks] tehtav».

Usute – πιστεύετε – sõna πιστεύω – «uskuma», «[midagi] tõeks pidama», «[milleski] veendunud olema», «[millelegi oma] usaldust panema» – tuleneb verbist πείθω – «veenma», «veenduma», «veendunud olema», «usaldama», «usalduma», «kuulda võtma», «uskuma».

Temasse, kelle Ta on läkitanud – εἰς ὃν ἀπέστειλεν ἐκεῖνος – sõna ἀποστέλλω tähistab enamasti kindla ülesandega läkitamist (määramist).

Mida Sa teed – σοι τί ἐργάζῃ – siin kasutatakse taas sõna ἐργάζομαι. Veidi parafrasides võiks tõlkida: «Näita, mida Sa ise ka teha suudad!»¹³

Tõelist – τὸν ἀληθινόν – sõna ἀληθινός – «tõeline», «ehtne» – tuleneb sõnast ἀληθής, mis koosneb eitavast eesliitest α ja verbist λανθάνω – «varjul olema», «peidetud/tundmatu olema».¹⁴

---

¹¹ Niisiis on ζωή «elu minus», βίος aga «minu elu».

¹² Muuhulgas on siit pärit ka sõna ποίημα – «teos», «poeem» –, nt Ef 2:10: «Sest meie oleme Tema teos...», mida võiks tõlkida ka: «Meie oleme Tema loome...» või: «Meie oleme Tema poeem...» – 1968. aasta piiblitõlkes: «Mis me peame tegema».

¹³ Et tegemist on provokatiivse küsimusega, näitab järgnev kõrberännaku meenutamine, s.t rahvas mõõdab Jeesust ja Tema suutlikkust Moosesega ja tema kaudu sündinud tunnustähtedega. – 1989. aasta Uues Testamendis: «Mida Sa toime saadad?»

¹⁴ Niisiis on tõde – ἀλήθεια – kreeka keeles miski, mis on ilmselge, vastuvaidlematult äratuntav, kõike muud kui varjatud.

Maailmale – τῶ κόσμῳ – sõna κόσμος tähistab korrastatud ilmaruumi, maailma, ülekantult ka inimkonda, samuti maailma («selle ilma») asjadekorraldust; sellel sõnal võib olla ka negatiivne, vaenulik tähendusvarjund («jumalatu maailm»).

Mina olen – ἐγώ εἰμι – väljend «mina olen» viitab vähemalt kaudselt Jeesuse jumalikkusele selle seose tõttu Jumala nimega יהוה – oma nime Moosele avaldades selgitas Jumal selle tähendust sõnadega: יהוה אֵשֶׁר אֵשֶׁר אֵשֶׁר אֵשֶׁר – «Ma olen see, kes ma Olen!» – Septuagintas ἐγώ εἰμι ὁ ὢν (2Ms 3:14).

Eluleib – ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς – vt ülal sõnade ἄρτος ja ζωή kohta öeldut.

Ei nälg – οὐ μὴ πεινάσῃ – sõna πεινάω tähendab nii «nälgima» kui «puudust tundma».

Sisuline analüüs¹⁵

Johannese evangeeliumi kuues peatükk, mille keskseks sõnumiks on Jeesuse tunnistus endast kui tõelisest Eluleivast, jaguneb laias laastus kolmeks:

Jh 6:1–27 Jeesus toidab viit tuhandet meest, läheb üle järve Kapernauma ning manitseb leivaimest osasaanuid otsima mitte kaduvat, vaid kadumatut rooga;

Jh 6:28–47 vastusena juutide nõudmisele, et Ta kinnitaks tunnustähega oma autoriteeti ja õigust nõuda usku oma sõnadesse, läheb Jeesus sammu kaugemale ning ütleb, et uskuda ei tule mitte ainult *Teda*, vaid *Temasse* – kuna Tema ongi see kadumatu roog, taevast alla tulnud leib;

Jh 6:48–71 juutide järjekordsele nurisemisele vastab Jeesus veelgi kaugemale minnes: selleks, et pärida igavene elu, ei piisa mitte ainult *Temasse* uskumisest, vaid tuleb ka süüa Tema liha ja juua Tema verd – see ei ärrita mitte ainult Jeesuse vastaseid, vaid peletab eemale ka suure osa Tema senistest jüngeritest.

Viie tuhande mehe toitmine viie odräleiva ja paari kalakesega leidis aset paasapäha eel (Jh 6:4). See näitab, et järgnevate Jeesuse sõnade õigeks mõistmiseks tuleb need asetada Iisraeli rahva Egiptuse orjapõlvest pääsemise, iseäranis paasasündmuse ja kõrberännaku konteksti.

Kui evangelist ütleb leivaimet sisse juhatahes, et Jeesus «teadis küll, mida Ta kavatseb teha», ühtlasi oma jüngerid «proovile pannes» (Jh 6:6), siis võime selles märkuses näha vihjet mitte üksnes leiva ja kala imelisele rohkendamisele, vaid ka järgnevale jüngerite proovilepanemisele nii siis, kui nad järve ületades tormi kätte satuvad ja mõistma peavad, et nad saavad loota üksnes Jeesusele (Jh 6:16–21), kui ka siis, kui Jeesus endast kui Eluleivast ning oma liha söömisest ja vere joomisest kõneldes nad valiku ette seab, kas nad tahavad jääda Tema juurde või ära minna (Jh 6:60–71).

¹⁵ Järgnev kattub osaliselt 2021. aasta Paastuaja neljanda pühapäeva tekstikäsitlusega (Jh 6:48–58).

Viie tuhande mehe toitmise tulemuseks ei olnud mitte ainult see, et rahvas sai seks korraks kõhu korralikult täis, vaid ka inimeste – tõsi, mitte pikalt püsinud – vaimustus Jeesusest, mis väljendus soovis teha Ta kuningaks, et poleks enam nälga jäämise hirmu (vrd Jh 6:15.26.34). Jeesus tõrjub taolise, paradoksaalsel viisil küll imedesse, s.t üleloomulikku uskuva, ent samaaegselt läbinisti naturalistliku lähenemise tagasi ning kutsub rahvast – teda teravalt ja ebamugavalt läbi nähes¹⁶ – pöörama oma pilku hävivalt roalt sellisele, mis püsib igaveseks eluks (Jh 6:27).

Igavese elu roa saab anda üksnes Tema – Inimese Poeg (Jh 6:27), kelle on läkitanud Jumal (Jh 6:29) ning kes on tulnud, et teha Jumala tahtmist (Jh 6:38), milleks on, et «igatühe, kes näeb Poega ning Temasse usub, oleks igavene elu» (Jh 6:40).

Igavese elu roast – ehk taevast alla tulnud tõelisest leivast – on võimalik osa saada Temasse uskumise kaudu. Jeesusesse uskumine ei tähenda mitte ainult Tema sõnade või õpetuse uskumist, vaid *Temasse* uskumist, s.t kogu oma lootuse panemist Temale, Temast kinni haaramist. Või õigemini Temal endast kinni haarata laskmist: «Aga Tema tahtmine, kes minu on saatnud, on see, et ma ei kaotaks midagi sellest, mis mulle on antud, vaid et ma ärataksin nad üles viimsel päeval. Kõik, mis Isa mulle annab, tuleb minu juurde, ning kes minu juurde tuleb, seda ma ei aja välja.» (Jh 6:39.37)

Juudid rõhuvad oma päritolule: «Meie esiisad sõid kõrbes mannat, nõnda nagu on kirjutatud: Ta andis neile süüa leiba taevast.» (Jh 6:31), ja nõuavad Jeesuselt aru: «Mis tunnustähe Sa siis teed, et me näeksime ja võiksime Sind uskuda?» (Jh 6:30) Jeesus vastab tõdemusega, et kõrbes söödu puhul ei olnud sugugi tegemist tõelise taevaleivaga, vaid selleks on üksnes Tema, taevast alla tulnud Inimese Poeg (Jh 6:32j). Jeesus vastandab juutidega kõneldes «teie esiisad» ja «minu Isa»¹⁷ – see vastandus on seda teravam, et «teie esiisad...surid» (Jh 6:49.58), aga Jeesuse Isa on «elav Isa» (Jh 6:57).

On väga selgelt näha, et Jeesus keerab juutidega kõneldes järjest vinti juurde: kui juudid nõuavad kinnitust Tema meelevallale kõike seda kõnelda, mida Ta on neile öelnud, ei hakka Jeesus ennast õigustama, vaid esitab omapoolse nõudmise, et uskuda ei tule mitte ainult *Teda*, vaid *Temasse* – sest erinevalt kõrbes korjatud mannast on Tema tõeline taevast alla tulnud leib, millest osasaamine kustutab nälja ja janu (Jh 6:35). Ning kui juudid selle peale nurisevad, astub Jeesus veel ühe sammu kaugemale, näidates, mida Ta kõige selle all tegelikult silmas peab: selleks, et pärida igavene elu, ei piisa isegi mitte Tema õpetuse tõeks pidamisest ega Tema intellektuaalsest või moraalsest järgimisest, vaid tuleb «süüa Tema liha ja juua Tema verd».

---

¹⁶ «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, te ei otsi mind mitte sellepärast, et te nägite tunnustähti, vaid te te sõite leiba ja teie kõhud said täis.» (Jh 6:26); «Kuigi te olete mind näinud, ei usu te ikkagi.» (Jh 6:46)

¹⁷ Seda vastandust silmas pidades oleks paslik tõlkida kreeka sõna πατέρες mitte «esiisad», vaid «isad».

«See sõna on ränk, kes suudab seda kuulda?» ütlesid isegi «paljud Tema jüngrid» (Jh 6:60). Nende sõnade tähenduse õigeks mõistmiseks tuleb minna tagasi paasasündmuse ja Iisraeli rahva kõrberännaku juurde. Veelgi varemalt aga tuletada meelde Johannese evangeeliumi algust (tsiteeritud 1968. aasta piiblitõlke järgi): «Alguses oli Sõna, ja Sõna oli Jumala juures, ja Sõna oli Jumal... Temas oli elu, ja elu oli inimeste valgus... Ja Sõna sai lihaks ja elas meie keskel, ja me nägime tema au kui Isast ainusündinud Poja au, täis armu ja tõde.» (Jh 1:1.4.14)

Johannese evangeeliumi – ja kogu kristliku usu – keskmeks on Jumala igavese Sõna, Isa ainusündinud Poja lihakssaamine. Jeesus on tõeline Jumal ja tõeline inimene – mitte mingisuguse jumaliku valgustuse osaliseks saanud või Jumala poolt adopteeritud inimene, ega ka mitte ainult näiliselt inimkuju võtnud Jumal, vaid ühtaegu Jumal ja lihast ja verest inimene. Jumal on meid, kes oleme lihast ja verest inimesed, lunastanud oma inimesekssaanud Poja liha ja vere läbi, ning kui Tema liha ja veri ei saa meie omaks, ei ole meil osa ka lunastusest ega Temas olevast elust.

Vana Testament sisaldab rohkesti pilte, mis seda müsteeriumit ette kuulutavad. Üks neist on paasasündmus: nagu paasatallede veri päästis iisraellased esmasündinute hukkamisest viimase ja kõige rängema Egiptuse nuhtluse käigus, nii päästab Jeesuse veri need, kes Temasse usuvad ja on selle verega märgitud, igavesest surmast¹⁸ ja hukatusest, kinkides neile jääva elu. Paasatalled pidid surema, et iisraeli lapsed võiksid elada – nii peab ka too tõeline Paasatall surema, et need, kes Ta vastu võtavad ja seeläbi Jumala lasteks saavad (vrd Jh 1:12), võiksid Tema läbi elada: «Mina olen taevast alla tulnud elav leib. Kui keegi sööb seda leiba, siis ta elab igavesti; ja leib, mille mina annan, on minu liha; ma annan selle maailma elu eest... Nii nagu elav Isa minu on läkitanud ja mina elan Isa läbi, nii elab ka see, kes mind sööb, minu läbi.» (Jh 6:51.57)

Paasasündmusele – ning sellega seotud ja sellest välja kasvavale armulauasakramendile – viitavad ka mitmed muud detailid Johannese evangeeliumi kuuenda peatüki jutustuses, kasvõi seegi, et viie tuhande mehe söötmine toimub justkui nimetus paigas, mille puhul ei ole kindlasti tegemist linnaga, vaid pigem kõrbetaolise tühermaaga, ja eraldi rõhutatakse, et Jeesus läks mäele, mis tuletab meelde Moosest, kes viis Iisraeli rahva Egiptusest kõrbeteadmatusse, kus Jumal ennast talle (ja kogu rahvale) mäel ilmutas.

Kui Jeesus võtab leivad, siis Ta kõigepealt «täna Jumalat» (Jh 6:11); kreeka keeles tarvitatakse siin sõna ἐὐχαριστέω, mida oleks kõige paslikum tõlkida «tänu ohverdama» – siit on pärit armulauasakramenti, iseäranis selle jumalateenistuslikku pühitsemist tähistav mõiste «eucharistia».

---

¹⁸ Mitte ajalikust surmast, sest «kes sööb minu liha ja joob minu verd, sel on igavene elu; ja mina äratan tema üles viimsel päeval» (Jh 6:54).

Kui viis tuhat meest olid viiest leivast ja kahest kalast söönuks saanud, jäi neist üle kaksteist korvitäit palakesi (Jh 6:13) – see on ilmne vihje nii Iisraeli rahva kaheteistkümmenele suguharule kui kõrberännakul kogetud Jumala hoidmisele ja armule: nelikümmend aastat sõid nad kõrbes mannat ning neil ei kulunud riided seljas ega sandaalid jalas (5Ms 29:4) – kusjuures ilmselt mitte juhuslikult lõppes manna nende Kaananimaale jõudes just «paasapühale järgneval päeval» (Jos 5:12).

Pärast imelist söömaaega tõmbus Jeesus «mägedesse üksindusse» (Jh 6:15) – nagu Mooses läks üksi mäele, et seal Jumalaga kõnelda – ning veidi hiljem ületas Jeesus kuiva jalaga järve (või «mere» – vt vastavat keelelist märkust) ja vaigistas tormi (Jh 6:16–21), nagu Iisraeli rahvas oli Moosese juhtimisel kuiva mööda läbi Punase mere läinud, et pääseda Egiptuse orjapõlvest ja vaarao kättemaksust.¹⁹ Rahvas oli sellest hämmelduses, kuigi ilmselt oleks palju arvata, et nad oleksid osanud siin kõiki neid seoseid näha. Nad küll otsisid Jeesust, kuid kui nad Ta viimaks Kapernaumas leidsid, ei osanud nad öelda muud, kui (veidi kohmetult või koguni kohtlaselt): «Rabi, millal Sa siia said?» (Jh 6:25)

Jeesus ei vasta sellele küsimusele, vaid asub pealetungile: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, te ei otsi mind mitte sellepärast, et te nägite tunnustähti, vaid et te sõite leiba ja teie kõhud said täis.» (Jh 6:26) Lause lõpuosa võib tõlgendada ka negatiivselt, sarnaselt Moosese lahkumislaulus öeldule: «Ja Jesurun rasvus, aga muutus tõrksaks – sa läksid lihavaks, paksuks, täidlaseks – ta hülgas Jumala, oma looja, ja põlgas oma päästekaljut.» (5Ms 32:15) Jeesusele on selge, et kõik seosed muistse paasasündmusega, mis peavad viitama sellele, et siin on uus Mooses – tegelikult suurem kui Mooses –, kes on tulnud, et päästa oma rahvas tõelisest orjapõlvest, s.t surmast ja hukatusest, ning viia ta tõelisele Tootatud Maale ehk igavesse ellu, on rahvale märkamatuks jäänud. Neid ei huvita, mis on Jeesuse tehtud tunnustähe sõnum, millele see viitab, kuna nad hoolivad üksnes sellest, et nende kõht oleks täis (ja et neil võiks olla valitseja, kes hoolitseb, et see alati nõnda oleks – vrd Jh 6:15).

Ei saa öelda, et inimesed ei oleks Jeesuse leidmiseks vaeva näinud: nad olid võtnud ette paadiretke üle järve ja matka paika, kus Jeesus oli teinud leivarohkendamise imeteo, nad otsisid Teda kõikjalt, jõudes viimaks Kapernauma. Nüüd näis nende vaev tasutud olevat ja töö vilja kandvat – ent Jeesus purustab nende enesega rahulolu, öeldes: «Ärge nõutage (s.t. ärge nähke vaeva, et saada) rooga, mis hävib, vaid [nähke vaeva, et saada] rooga, mis püsib igaveseks eluks.» (Jh 6:27)

Rahvahulk otsis justkui Jeesust, aga tegelikult midagi hoopis muud. Jeesus ei tõuka neid sellegipoolest endast eemale, otse vastupidi, Ta kinnitab neile, et on tulnud selleks

---

¹⁹ Vrd 2Ms 15:9jj: Vaenlane mõtles: «Ajan taga, võtan kinni, jaotan saagi – mu hing täitub sellest. Tõmban oma mõõga, oma käega hävitan nad.» Sina puhusid tuult, meri kattis nad, tinana vajusid nad võimsasse vette. Kes on Sinu sarnane jumalate keskel, Issand?

– et Isa on Ta selleks läkitanud ja Teda pitseriga kinnitanud (s.t Talle täieliku meelevalla ja autoriteedi andnud) –, et need, kes Teda otsivad, Ta vastu võtavad ja Temasse usuvad, võiksid leida Temas igavese elu roa, tõelise taevast alla tulnud Eluleiva.

Rahvas küsib, mida teha, et see, mille nimel töötatakse ja vaeva nähakse, oleks kooskõlas Jumala tahtega (oleks Jumala poolt pitseriga kinnitatud). Jeesus vastab: «See ongi Jumala tegu, et te usute Temasse, kelle Ta on läkitanud.» (Jh 6:29) Seda lauset saab (ja ilmselt tulebki) tõlgendada kaheti: väljendit «Jumala tegu» võib mõista kui Jumalale meelepärast tegu, mille tegijaks on inimene, aga seda võib mõista ka Jumala enda tehtava teona, mille Tema ise teeb inimeses (et see saaks Talle meelepäraseks).

Nagu öeldud, tulebki neid Jeesuse sõnu mõista mõlemal viisil, kuna ei ole ühtki muud tegu peale uskumise Jumala Pojasse, mis võiks meid teha Jumalale meelepäraseks, ja seesama usk ei ole midagi muud kui Jumala tegu meis: «Kes ei sünni veest ja Vaimust, ei saa minna Jumala riiki.» (Jh 3:5) – «Ükski ei saa tulla minu juurde, kui teda ei tõmba Isa, kes on minu läkitanud.» (Jh 6:44) – «Keegi ei saa tulla minu juurde, kui talle ei ole seda andnud Isa.» (Jh 6:65) – «Ükski ei saa minna Isa juurde muidu kui minu kaudu.» (Jh 14:6)

Rahvahulk näib viimaks ometi aimavat, mida Jeesus silmas peab, ja otsustab Ta proovile panna – täpselt sama ajaloolist konteksti silmas pidades, millele Jeesuse eelnevad teod olid vihjanud: «Mis tunnustähe Sa siis teed, et me näeksime ja võiksime Sind uskuda? Mida Sa teed? Meie esiisad sõid kõrbes mannat, nõnda nagu on kirjutatud: Ta andis neile süüa leiba taevast.» (Jh 6:30j)

Kas Jeesus on võrreldav Moosese, tolle suure jumalamehe, rahvajahi ja prohvetiga? Jeesus läheb selle võrdlusega kaasa, ent näitab kohe, et Ta ületab Moosese mõõtmatult – apostel Pauluse sõnadega: «Kõik see sai neile osaks näite pärast ning on kirjutatud hoiatuseks meile, kelle ajal jõuab kätte ajastu lõpp.» (1Kr 10:11) Jeesus ütleb: «Tõesti, tõesti, ma ütlen teile, ei andnud Mooses teile leiba taevast, vaid minu Isa annab²⁰ teile tõelist leiba taevast.» (Jh 6:32) ning jätkab, väga selgelt iseennast silmas pidades: «Sest Jumala leib on see, kes tuleb taevast alla ja annab²¹ maailmale elu.» (Jh 6:33)

Mooseseaga kõrvutasid – ja vastandasid – juudid Jeesust ka hiljem, näiteks siis, kui nad sõimasid Jeesuse poolt terveks tehtud pimedana sündinut: «Sina oled Tema jünger, meie oleme aga Moosese jüngrid. Meie teame, et Jumal on rääkinud Mooseseaga, aga kust Tema on, seda me ei tea.» (Jh 9:28j) See võrdlus – ja vastandus – ei ole võõrad ka evangelistile. Vastupidi, see kuulub kesksena otse tema sõnumi südamesse: «Seadus on ju antud Moosese kaudu, arm ja tõde aga tulnud Jeesuse Kristuse kaudu.» (Jh 1:17) –

---

²⁰ Originaalis kasutatakse siin oleviku ajavormi, s.t «annab siin ja praegu».

²¹ Nii «tuleb» kui «annab» on originaalis taas oleviku ajavormis.

«Me oleme leidnud Tema, kellest on kirjutanud Mooses Seaduses ja Prohvetid: Jeesuse, Joosepi poja Naatsaretist.» (Jh 1:45) – «Kui te usuksite Mooset, siis te usuksite ka mind, sest tema on kirjutanud minust.» (Jh 5:46) – «Nõnda nagu Mooses ülendas kõrbes vaskmao, nõnda peab ülendatama Inimese Poeg, et igapäev, kes usub, oleks Temas igavene elu.» (Jh 3:14j)

Rahva vastus Jeesusele näitab, et nende arusaamine (või pigem aimamine) oli siiski üsna hägune, kuna nad jätkavad juttu leivast ja näib, et sugugi mitte samas mõttes, kui Jeesus, vaid ikka tollest igapäevasest: «Issand, anna meile alati seda leiba!» (Jh 6:34) Jeesuse sõnad uskumisest kui Jumala teost inimeses ja/või inimese Jumalale meelepärasest teost lähevad neil kõrvust mööda – eks Moosese antud kõrbemannagi olnud ju ihutoit.

Jeesuse vastus juutidele juhatab sisse hoopis uue diskussiooni, mille arendus jääb siin käsitletavast tekstilõigust välja. Ta ütleb: «Mina olen eluleib. Kes minu juurde tuleb, see ei nälgi iialgi, ja kes minusse usub, see ei janune enam iialgi.» (Jh 6:35) Et Jeesusel ei ole oma kuulajate suhtes mingeid illusioone, näitab kohe järgmine salm: «Kuid ma olen teile öelnud, et kuigi te olete mind näinud, ei usu te ikkagi.» (Jh 6:36)

Mis on see, mida nad ei usu? Vastus on peidus sõnades «Mina olen» (vt vastavat keelelist märkust): Jeesuses on Jumal ise inimeseks saanud ja inimeste juurde tulnud – selleks, et ennast ohverdades, olgu vaskmaona maa pealt ülendatuna või paasatallena oma verd valades, inimesed päästa ja lunastada, Jumalaga lepitada ning patu-, surma- ja hukatuse pimeduse orjapõlvest igavese elu Töötatud Maale juhtida.

Et sellest osa saada, on vaja vaid ühte: Jeesus, lihaks saanud Sõna, maailma valgus, Jumala ainusündinud Poeg usus vastu võtta. Kusjuures sellegi «töö» teeb tegelikult Jumal inimese eest ära – tarvis on üksnes tunnistust oma vajadusest selle järele, valmisolekut öelda lahti uhkest lootusest iseendale ja oma päritolule («Meie isa on Aabraham!» – Jh 8:39) ning alandlikkust sündida uuesti mitte enam «verest, ei liha tahtest, ei mehe tahtest, vaid Jumalast» (Jh 1:13, «veest ja Vaimust» (Jh 3:5).

Jeesus on «uus Mooses», aga kahtlemata on Ta suurem kui Mooses. Johannese evangeeliumi kuues peatükk näitab, et see, mida Iisraeli rahva jaoks tähistab muistne paasasündmus (ühes kõige eelnenu ja järgnenuga), on Jeesuses tõeliselt ja universaalselt teoks saanud. Õigupoolest on too ammune paasa üksnes eelkujutis, «tulevaste asjade vari, aga Kristuse ihu on tõelisus» (Kl 2:17).

See on sama ihu, mille Jumala igavene Sõna võttis omaks lihaks saades; mille Ta ohverdas meie eest ristil surres; milles Ta tõusis surnuist üles, kuna Ta on ülestõusmine ja elu, nii et kes Temasse usub, see elab, isegi kui Ta sureb; mille Ta kingib omadele Eluleivana iga kord, kui nad saavad osa armulauasakramendist, milles taas ja taas kordub seesama euharistiline (vt keelelist märkust sõna εὐχαριστέω kohta) leivaimet, mille läbi kord toideti viis tuhat meest, läbi aegade on aga toidetud loendamatu hulgal

neid, kes on ära tundnud ja valmis tunnistama, et Jeesusel – ja ainult Temal – on «igavese elu sõnad» (Jh 6:68).

Jeesus ütleb: «Kes minu juurde tuleb, see ei nälgigi iialgi, ja kes minusse usub, see ei janune enam iialgi.» (Jh 6:35) On ilmselge, et Ta ei kõnele siin füüsilisest näljast ja janust. Aga Ta ei kõnele siin ka mitte ainult igavesest elust ega sellest, et need, kes Temasse usuvad ja Ta vastu võtavad, ei pea kartma surma, vaid Ta ütleb, et neil, kes Tema juurde tulevad, on kõik olemas. Sõna «nälgima» võib tõlkida ka «puudust tundma», ja ka sõna «janunema» võib mõista mitte ainult vee kohta käivana. Inimesel, kes on leidnud Jeesuse ning Ta usus vastu võtnud, on olemas kõik. Tal ei ole vaja enam midagi ega kedagi otsida, midagi uut ega paremat taotleda, millegi muu pärast vaeva näha, kuna tal on olemas kõik, mida on mõtet otsida, taotleda ja nõutada, mille nimel tasub tööd teha ja vaeva näha.²²

Jutluseks

EELK jumalateenistuste käsiraamat ütleb Lõikustänupüha kohta: «Lõikustänupüha on sügisene palvapäev, mil tänatakse Jumalat töö õnnistamise ja lõikuse andide eest.»

Kirikukäsiraamatu lugemiskava järgi on kolmanda lugemisaasta Vana Testamendi lugemiseks (5Ms 26:1–11) Iisraeli rahvale antud manitsus tuua Töötatud Maale jõudes Jumalale ohver kõigest uudseviljast tänuna ja tunnistusena sellest, et kõik hea, mille osaliseks on saanud, on Jumala armuand.

Kolmanda lugemisaasta Epistliks on kas Heebrea kirja manitsus viia «Jeesuse kaudu alati Jumalale kiitusohvrit, see tähendab Tema nime tunnustajate huulte vilja» (Hb 13:15–16) või apostel Pauluse üleskutse Filippi kogudusele (Fl 4:4–9) olla alati rõõmsad Issanda ligiolus ning tuua Talle tänu kõige eest.

Kolmanda lugemisaasta Evangeelium (nagu vähemalt kaudselt ka esimese ja teise lugemisaasta Evangeelium) juhivad tähelepanu sellele, et maisest, s.t paratamatult hävivast või kaduvast roost mõõdetamatult olulisem on otsida (ja kahtlemata ka leida) jäävat rooga, milleks ei ole miski muu kui osadus Jeesuse Kristuse, Jumala inimeseks saanud Pojaga, Temasse uskumine ning Temas teostunud lunastusest osasaamine ka päris reaalse, silmaga nähtavate ja käega katsutavate armuvahendite kaudu.²³

---

²² Sest tööd tuleb teha ja vaeva on vaja näha: «Valmistage endile päästet kartuse ja värinaga.» (Fl 2:12)

²³ Vrd 1Jh 1:1–3: Mis algusest peale on olnud, mida me oleme kuulnud, mida me oleme oma silmaga näinud, mida me oleme vaadelnud ja mida meie käed on katsunud – seda me kuulutame Elu Sõnast. Jah, Elu on saanud avalikuks, ja me oleme näinud ja me tunnustame ja kuulutame teile igavest elu, mis oli Isa juures ja on saanud meile avalikuks. Mida me oleme näinud ja kuulnud, seda me kuulutame ka teile, et teilgi oleks osadus meiega.

Kahtlemata viib Lõikustänupüha inimeste mõtted eelkõige maistele andidele, igapäevasele leivale, mis on samuti Jumala kingitus ja armuand. Seepärast tuleb hoiduda moraliseerivast vastandamisest, seda enam, et Jeesus näitab inimesi maise leivaga toites, et Ta ei pea seda sugugi ebaoluliseks, selle põlgamisest rääkimata. See, mida Jeesus Teda otsima tulnud rahvale ette heitis, oli esmalt nende suutmatus näha maistes, ajalikes andides märke veelgi suuremaid ja imelisematest igavestest andidest, mida Jumal tahab inimestele kinkida, ning seejärel nende mitte niivõrd võimetus, kuivõrd tahtmatus Temas avalikuks saanud Jumala armu ära tunda, tunnustada ja tunnustada ning omaks võtta.

Kristlaste probleem võib olla pigem vastupidises: Jeesus ja Temaga seonduv, ka õpetus Jumala armust ja armuvahenditest, on niivõrd enesestmõistetav, et on raske selle tõelist väärtust ja täielikku ärateenimatust adekvaatselt tajuda. Armulauda võetakse vastu pigem sümboolse kinnituseks Jumala ligiolust kui Kristuse Ihu ja Vere reaalse kohaloluna. Sellesama Ihu ja Vere kohaloluna, mille Ta armastusest kogu maailma vastu andis ja valas ristil kannatades ja surres ning mida vastu võttes peaks inimest täitma mitte väiksem aukartus kui see, mida kirjeldab apostel Johannes, kui ta kõneleb oma kohtumisest Inimese Pojaga Ilmutusraamatu alguses: «Kui ma Teda nägin, langesin ma Tema jalge ette nagu surnu. Ning Tema pani oma parema käe mu peale ja ütles: «Ära kardada! Mina olen Esimene ja Viimne ja Elav. Ma olin surnud, ning ennäe, ma elan igavesest ajast igavesti ning minu käes on surma ja surmavalla võtmed.»» (Ilm 1:17j)

Lõikustänupüha pakub hea võimaluse kasutada Jumala tänamist maiste õnnistuste eest samal viisil, nagu Uue Testamendi autorid ja Jeesus ise kasutavad Vana Testamendi lugusid: märkidena, tunnustähtedena, mis kõnelevad meile Jumala lunastava armastuse müsteeriumist Kristuses ning sellest, kuidas meil on võimalik sellest usus osa saada niivõrd lihtsate maiste märki kaudu nagu leib ja vein, mille me Jumala käest saanuna Tema altarile toome ja sealt Tema Sõnast puudutatuna oma Õnnistegija Ihu ja Verena igaveseks eluks vastu võtame.

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Jeesuse ümber kogunesid inimesed, kes olid saanud osa leivaimest: nad olid näinud Tema meelevald ja neis oli ilmselt ka teatav ähmane lootus või koguni usk, et Tema juurde jäädes võivad nad edaspidigi kogeda Jumala imelist õnnistust. Oma taevase Isa ülevoolavat õnnistust kogeme meiegi päevast päeva – see on ka põhjus, miks pühitseme Lõikustänupüha.
2. Seda, mille eest Jumalale tänu ütelda, on kirjeldamatult palju. Martin Luther esitab Väikses Katekismuses suurepärase loetelu: «Mina usun, et Jumal on mind koos muu looduga loonud, andnud mulle ihu ja hinge, silmad, kõrvad ja kõik ihuliikmed, mõistuse ja kõik meeled ning hoiab neid siamaani, lisaks sellele riietuse ja jalavarjud, söögi ja joogi, maja ja valdused, naise ja lapsed, põllud, kariloomad ja

kogu vara; hoolitseb iga päev külluslikult selle ihu ja elu vajaduste ning peatoiduse eest, varjab kõigi ohtude eest ning hoiab ja kaitseb kõige kurja eest, ja seda kõike pelgalt isalikust jumalikust heldusest ja halastusest, sõltumata minu mis tahes teenetest ja väärilisusest. Kõige selle eest võlgnen ma tänu ja kiituse talle, selle eest teenin ma teda ja olen talle kuulekas; see on kindlasti tõsi.»

3. Kõik need maised annid on ühtlasi märgid, mis kõnelevad meile Jumala üleloomulikust armust ja taevastest andidest: Tema armastus meie vastu ei piirdu mitte ainult meie õnnistamise ja toitmise ja siin maailmas, vaid Ta tahab, et võiksime elada koos Temaga igavesti taevases õnnes ja rõõmus. Selleks on Ta kinkinud oma Poja, kes on ennast meie eest andnud, meie eest kannatanud ja surnud ning meid seeläbi patust, kurjast, surmast ja hukatusest päästnud ja Jumalaga lepitanud. Jumala Pojasse uskumine ja usus vastuvõtmine avab meile tee Isa juurde ja igavesse ellu. Seda usku äratab ja kinnitab Jumal meis jätkuvalt mitmesuguste armuvahendite kaudu, mille hulgas imelisim on armulauasakrament: leiva ja veini kujul kingib Kristus meile seal iseennast; Tema Ihu süües ja Tema Verd juues saame Temaga üheks ihuks ning võtame endasse vastu Tema igavese jumaliku elu.